

بررسی کفایت شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس حمایت تحصیلی (نسخه‌ی فارسی)

دکتر سیامک سامانی* محمدعلی جعفری**

دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت

چکیده

هدف مطالعه‌ی حاضر بررسی کفایت شاخص‌های روان‌سنجی فرم فارسی مقیاس حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت، جهت استفاده در ایران بود. گروه نمونه‌ی این مطالعه؛ شامل ۲۵۴ دانش‌آموز دختر و پسر دبیرستانی شیراز بودند که به شیوه‌ی خوشه‌ای تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شده بودند. در این مطالعه، برای گردآوری اطلاعات از مقیاس حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت استفاده شد. قبل از گردآوری اطلاعات، مقیاس حمایت تحصیلی به زبان فارسی ترجمه شد و پس از اطمینان از کفایت فرم فارسی این مقیاس (که از طریق بازگردان فرم فارسی به انگلیسی حاصل شد)، گروه نمونه این مقیاس را تکمیل نمودند. نتایج آزمون تحلیل عامل در خصوص ساختار عاملی این مقیاس، حاکی از وجود چهار عامل؛ حمایت تحصیلی از سوی مادر، حمایت تحصیلی از سوی پدر، حمایت تحصیلی از سوی معلم و حمایت تحصیلی از سوی همسالان بود. ضریب آلفا و ضریب بازآزمایی برای این مقیاس و عوامل آن، حاکی از پایایی این مقیاس بود. همبستگی نمرات عوامل این مقیاس با عملکرد تحصیلی، نشانگر روایی همگرا برای این مقیاس بود. در مجموع نتایج حاصل از این مطالعه، بیانگر روایی و پایایی مناسب فرم فارسی مقیاس حمایت تحصیلی جهت استفاده در ایران است.

دریافت مقاله: ۸۹/۵/۲	ارسال جهت اصلاحات: ۸۹/۸/۲۷	* دانشیار روانشناسی تربیتی ** کارشناس ارشد روان‌شناسی تربیتی
دریافت اصلاحات: ۸۹/۹/۲۷	ارسال به داور نهایی: ۸۹/۱۰/۸	
دریافت پاسخ داور نهایی: ۸۹/۱۱/۶	پذیرش: ۸۹/۱۱/۱۹	

واژه‌های کلیدی: حمایت تحصیلی، مقیاس حمایت تحصیلی، کفایت روان‌سنجی.

۱. مقدمه

ویتنز، باتل، شانون، راسل و لونی^۱ (۲۰۱۰) درباره‌ی منبع حمایت تحصیلی^۲ دانش‌آموزان معتقدند: موضوع حمایت تحصیلی از دانش‌آموزان یک موضوع چند بعدی است. نقش معلم - دانش‌آموزان، معلم - والدین و والدین - همسالان، از حمایت تحصیلی ترکیب‌هایی فراهم می‌نماید که هر یک به تنهایی و در ارتباط با یکدیگر، نقش مهمی در کیفیت و کمیت فعالیت‌های تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند (ویتنز، ۲۰۰۵). به عقیده‌ی ویتنز (۲۰۰۵)، حمایت‌های تحصیلی به این دلیل موجب بهبود عملکرد دانش‌آموزان می‌گردد که (۱) مهیا کننده‌ی انتظارات و ارزش‌ها در کلاس برای دانش‌آموزان است؛ (۲) تقوای دانش‌آموز برای دستیابی به این ارزش‌ها و انتظارات را با تشویق توأم می‌کند؛ (۳) دانش‌آموز در عین تلاش از امنیت کافی برخوردار بوده و خود را در معرض تهدید محیط نمی‌بیند و (۴) دانش‌آموز در گروه احساس ارزشمندی می‌کند. این احساس و عملکرد تنها به واسطه‌ی نوع رفتار معلم حاصل نمی‌شود؛ بلکه این موارد، دستاورد مجموعه‌ای از عناصر می‌باشد، که در تعامل با یکدیگر هستند.

اهمیت تعامل منابع حمایت کننده در ایجاد رفتار، احساسات و افکار مثبت را برخی از نظریه پردازان؛ از جمله بندورا (۱۹۸۶) در نظریه‌ی شناخت اجتماعی و ریان و دسی^۳ (۲۰۰۹) در نظریه‌ی "خود تعینی"^۴ مورد تاکید قرار داده اند. بندورا در نظریه‌ی «شناخت اجتماعی»^۵ خود بر اهمیت و ضرورت نقش ارتباط و تعامل در توسعه‌ی پیامدهای مثبت رفتاری اشاره دارد و ریان و دسی نیز بر اهمیت ازدست رفتن امنیت و ارتباطات اجتماعی برای درک کفایت در شرایط ویژه اشاره کرده اند. در همین راستا و به منظور تصریح دقیق تر منابع حمایتی جهت فعالیت‌های تحصیلی، فورد^۶ (۱۹۹۲) بر چهار منبع اصلی؛ پدر، مادر، همسالان و معلم تاکید دارد. این محقق معتقد است که هر یک از این منابع، نقش منحصر به فردی در حمایت تحصیلی دانش‌آموزان ایفا می‌کنند. به عقیده‌ی ویتنز (۲۰۰۴)، نقش این منابع همان طور که در قبل به آن‌ها اشاره شد عبارتند از: انتقال ارزش‌ها و انتظارات به دانش‌آموزان، ارائه راهنمایی و بازخورد جهت دست یافتن به این ارزش‌ها و انتظارات، ایجاد و تامین محیط امن برای فعالیت در راستای ارزش‌ها و انتظارات و تامین حمایت عاطفی برای دانش‌آموز. ویتنز (۱۹۹۸) در تعریف حمایت تحصیلی معتقد است مهیا کردن هر منبعی که به طور مستقیم یا غیرمستقیم موجب افزایش میزان رغبت و

بررسی کفایت شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس حمایت تحصیلی ۴۹

عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان می‌گردد، حمایت تحصیلی به حساب می‌آید. حمایت تحصیلی علاوه بر منابع متعدد، جنبه‌های مختلفی را نیز در بر می‌گیرد. حمایت عاطفی^۷ (مهیا کردن مشوق‌ها)؛ حمایت ابزاری^۸ (مانند همکاری در انجام تکالیف) و حمایت شناختی^۹ (انتقال اهمیت موفقیت‌های تحصیلی به دانش‌آموز) از عمده‌ترین ابعاد حمایت تحصیلی است.

با توجه به مطالبی که در قبل گفته شد، می‌توان به چندبعدی بودن مفهوم حمایت تحصیلی بهتر پی برد. وجود منابع حمایتی مختلف، (معلم، دوستان، پدر و مادر) و تنوع گونه‌های مختلف حمایت تحصیلی (عاطفی، ابزاری و شناختی)، از یک سو موجب پیچیدگی موضوع و از سوی دیگر، موجب جذابیت مفهوم حمایت تحصیلی و نقش آن در فرایند یادگیری و آموزش می‌گردد. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد، افرادی که از حمایت‌های مثبت اجتماعی برخوردار بوده‌اند، از عملکرد تحصیلی مناسبی نیز برخوردار هستند (وینتزل و آشر^{۱۰}، ۱۹۹۵). در همین راستا، نتایج پژوهش‌ها نشان می‌دهد، هنگامی که معلم با دانش‌آموزان ارتباط مثبتی برقرار می‌کند و در جریان آموزش به آن‌ها بازخوردهای روشن و تشویق‌کننده ارائه می‌دهد، دانش‌آموزان نیز از خود رفتار جامعه‌پسندانه‌تری بروز داده و در انجام تکالیف از خود انگیزه‌ی بیشتری نشان می‌دهند (نیومن^{۱۱}، ۲۰۰۰؛ گودنو^{۱۲}، ۱۹۹۳). وینتزل، بری و کالدول^{۱۳} (۲۰۰۴) نیز در مطالعه‌ی خود، به اهمیت و نقش حمایت‌های اجتماعی معلم در افزایش رغبت دانش‌آموزان به فعالیت‌های گروهی و برقراری روابط صمیمانه تاکید دارند. موضوع حمایت تحصیلی دانش‌آموزان تنها با فعالیت‌های معلم در کلاس مرتبط نمی‌باشد، بلکه گروه همسالان و هر یک از والدین نیز نقشی تعیین‌کننده در ابراز حمایت تحصیلی از دانش‌آموزان بر عهده دارند (ساندز و پلانکت^{۱۴}، ۲۰۰۵). به این ترتیب برای حمایت تحصیلی منابع مختلفی وجود دارد. از سوی دیگر برخی از پژوهش‌ها نیز به تفاوت جنسیتی در ادراک حمایت تحصیلی اشاره دارند. این دسته از تحقیق‌ها نشان دهنده‌ی تفاوت ادراک حمایت اجتماعی پسران و دختران از فرهنگی به فرهنگی دیگر است (لوگان و جانستون^{۱۵}، ۲۰۰۹؛ چاتورودی^{۱۶}، ۲۰۰۹).

با این مقدمه در تصریح اهمیت حمایت تحصیلی در ایجاد رفتار، احساس و افکار مثبت در دانش‌آموزان، و ضرورت اعتنای محققان در تبیین بیشتر این موضوع در کشور، لازم است تا بسترهای اولیه‌ی پژوهش در این خصوص برای محققان مهیا گردد. در همین راستا، مهیا سازی ابزار مناسب ارزیابی حمایت تحصیلی جهت مطالعه‌ی بیشتر این مفهوم

روانشناختی، هدف این پژوهش واقع شد.

از جمله رایج‌ترین ابزارها در ارزیابی حمایت تحصیلی، مقیاس حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت (۲۰۰۵)؛ مقیاس‌های حمایت تحصیلی جون لی چن^{۱۷} (۲۰۰۵) و مقیاس حمایت اجتماعی کودکان و نوجوانان ملکی، دماری و الیوت^{۱۸} (۲۰۰۰) است.

مقیاس حمایت اجتماعی کودکان و نوجوانان (ملکی و همکاران، ۲۰۰۰) به طور مستقیم برای بررسی حمایت‌های تحصیلی طراحی نشده است و تنها بخشی از مجموعه سوال‌های آن به حمایت اجتماعی معلم و همسالان می‌پردازد (به همین دلیل شاید این مقیاس برای مطالعه‌ی دقیق مفهوم حمایت تحصیلی کارایی نداشته باشد).

از دیگر مقیاس‌های مطرح برای ارزیابی حمایت تحصیلی، مقیاس حمایت تحصیلی جون لی چن (۲۰۰۵) است که دارای سه فرم مجزا برای والدین، معلم و همسالان می‌باشد. این مقیاس هرچند بسیار کامل می‌باشد، اما تعداد سوال‌ها و طولانی بودن آن‌ها، مشکلی اساسی در امر ارزیابی دقیق منابع مختلف حمایت تحصیلی ایجاد می‌نماید. هر یک از فرم‌های مقیاس حمایت تحصیلی جون لی چن (۲۰۰۵)، شامل سی و یک سوال است. بدین ترتیب برای بررسی منابع مختلف حمایت تحصیلی در دانش‌آموزان، دانش‌آموزان باید به نود و سه سوال پاسخ دهند. از سوی دیگر، این مقیاس برای تفکیک نقش پدر و مادر تدبیری ندارد، حال آنکه میزان نقش پدر و مادر در امور تحصیلی فرزندان متفاوت است (سامانی و صادق زاده، ۱۳۸۸).

از میان مقیاس‌های مختلف حمایت تحصیلی، مقیاس حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت (۲۰۰۵)، به دلیل تعداد سوال‌های مناسب (۲۴ سوال)، ملاحظه‌ی منابع حمایتی و تفکیک نقش حمایتی پدر و مادر در حمایت تحصیلی دانش‌آموزان جهت استفاده‌ی محققان، ابزار مناسب‌تری به نظر می‌آید. سوال‌های این مقیاس به ارزیابی میزان حمایت تحصیلی از سوی چهار منبع؛ معلم، همسالان، پدر و مادر می‌پردازد (در این مقیاس، برای ارزیابی حمایت تحصیلی در هر منبع شش سوال در نظر گرفته شده است).

با توجه به کفایت مقیاس حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت (۲۰۰۵)، هدف این پژوهش، بررسی قابلیت‌های روان‌سنجی این مقیاس جهت استفاده در ایران بود. در این راستا، قبل از هر چیز به منظور استفاده از این مقیاس از سازندگان این مقیاس (ساندز و پلانکت) اجازه‌ی ترجمه و انطباق اخذ گردید. مهمترین سوال در این پژوهش نیز در خصوص کفایت و قابلیت مقیاس حمایت تحصیلی جهت استفاده در ایران بود.

بررسی کفایت شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس حمایت تحصیلی ۵۱

۲. روش

نمونه‌ی و روش نمونه‌گیری: گروه نمونه‌ی مورد مطالعه در این پژوهش؛ شامل ۲۵۴ دانش‌آموز دبیرستانی ۱۵ تا ۱۸ ساله بود که به شیوه‌ی خوشه‌ای - تصادفی از میان دانش‌آموزان دبیرستانی انتخاب شده بودند. روش انتخاب گروه نمونه به این ترتیب بود که ابتدا از میان نواحی آموزش و پرورش شهر شیراز یک ناحیه انتخاب شد، سپس از میان دبیرستان‌های آن ناحیه دو دبیرستان به صورت تصادفی انتخاب و از کلاس اول، دوم و سوم دبیرستان یک کلاس انتخاب شد و تمام دانش‌آموزان آن کلاس مورد ارزیابی قرار گرفتند. گروه نمونه‌ی مورد مطالعه؛ شامل ۱۶۴ پسر و ۹۰ دختر به ترتیب با میانگین سنی ۱۶ و ۱۵/۵ سال و انحراف معیار سنی ۰/۵۸ و ۰/۸۵ بود. علاوه بر این گروه نمونه، از یک گروه نمونه‌ی ۳۰ نفره‌ی دیگر نیز برای بررسی میزان پایایی مقیاس حمایت تحصیلی به شیوه‌ی بازآزمایی استفاده گردید.

ابزار گردآوری اطلاعات: ابزار گردآوری اطلاعات در این مطالعه، مقیاس حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت (۲۰۰۵) بود. این مقیاس؛ شامل ۲۴ سوال مدرج ۴ نمره‌ای بود که به صورت کاملاً مخالفم=۱، مخالفم=۲، موافقم=۳ و کاملاً موافقم=۴ نمره گذاری می‌شد. این مقیاس دارای چهار خرده مقیاس؛ حمایت تحصیلی از سوی مادر، حمایت تحصیلی از سوی پدر، حمایت تحصیلی از سوی معلم و حمایت تحصیلی از سوی همسالان است که هر خرده مقیاس را شش سوال مورد ارزیابی قرار می‌دهد. شاخص‌های فنی این مقیاس نیز حاکی از پایایی و روایی مناسب این مقیاس است. این دو محقق برای بررسی ساختار عاملی مقیاس حمایت تحصیلی از دو گروه نمونه؛ مهاجران آمریکای مرکزی و مهاجران مکزیکی استفاده نمودند. برای مطالعه‌ی ساختار عاملی این مقیاس، از روش مولفه‌های اصلی استفاده کردند که بر اساس ملاک نمودار اسکری (یکی از روش‌های تعیین تعداد عوامل قابل استخراج از مقیاس) در هر دو تحلیل در مورد دو گروه نمونه‌ی مورد مطالعه، به ساختار عاملی مشابه دست یافتند. نتایج این تحلیل نشان داد که با این چهار عامل، برای گروه مهاجران مکزیکی ۶۲ درصد واریانس مقیاس و برای گروه مهاجران آمریکای مرکزی، ۶۱ درصد واریانس مقیاس مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. نتایج تحلیل عاملی برای هر دو گروه، نشانگر وجود چهار عامل؛ "حمایت تحصیلی از سوی پدر"، "حمایت تحصیلی از سوی مادر"، "حمایت تحصیلی از سوی معلم" و "حمایت تحصیلی از سوی همسالان" بود. زیر مجموعه‌ی هر یک از عوامل استخراج شده از این مقیاس برای هر منبع حمایتی

(مادر، پدر، معلم و همسال) شش سوال بود. ملاک تعیین زیرمجموعه‌ی هر عامل نیز بارعاملی بیش از ۰/۳۰ تنها در یک عامل بود. ساندز و پلانکت (۲۰۰۵)، همسانی درونی خرده مقیاس‌های این ابزار را با استفاده از ضریب آلفای کرنباخ در دامنه‌ی ۰/۸۹ تا ۰/۹۳ گزارش نموده اند. این محققان همچنین رابطه‌ی معناداری را بین نمرات عوامل استخراج شده از مقیاس حمایت خانواده با مقیاس حمایت اجتماعی گزارش می‌دهند. همچنین نتایج مطالعه‌ی آن‌ها حاکی از همبستگی مثبت میان نمره‌ی ابعاد مختلف مقیاس حمایت تحصیلی با عملکرد تحصیلی است.

در این پژوهش به منظور استفاده از مقیاس حمایت تحصیلی، ابتدا یک متخصص رشته‌ی روان شناسی و یک متخصص در رشته‌ی زبان انگلیسی متن سوال‌های مقیاس را به فارسی ترجمه کردند. پس از آن یک متخصص زبان انگلیسی متن فارسی مقیاس حمایت تحصیلی را از زبان فارسی به انگلیسی بازگرداند. فرایند ترجمه و بازگردان مجدد به زبان انگلیسی، با هدف اطمینان از کفایت فرم ترجمه شده‌ی مقیاس حمایت تحصیلی صورت گرفت. پس از کسب اطمینان در مورد کفایت ترجمه‌ی فارسی متن مقیاس حمایت تحصیلی، این مقیاس در مورد تمام اعضای گروه نمونه به اجرا گذاشته شد.

۳. یافته‌ها

در این مطالعه قبل از هرچیز، شاخص‌های توصیفی مقیاس حمایت تحصیلی، اعم از میانگین و انحراف معیار سوال‌های موجود در مقیاس محاسبه گردید که نتایج آن در جدول شماره ۱ آورده شده است.

جدول ۱: میانگین و انحراف معیار سوال‌های مقیاس حمایت تحصیلی

میانگین (انحراف معیار)	میانگین (انحراف معیار)	میانگین (انحراف معیار)	میانگین (انحراف معیار)	میانگین (انحراف معیار)	میانگین (انحراف معیار)	میانگین (انحراف معیار)
۱۹	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸
(۱/۰)۲/۷	(۱/۰)۲/۶	(۱/۰)۲/۴	(۱/۰)۲/۵	(۱/۰)۲/۷	(۰/۹)۲/۷	(۰/۷)۳/۴
۲۰	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹
(۱/۰)۲/۸	(۱/۰)۲/۴	(۱/۰)۲/۵	(۱/۰)۲/۶	(۱/۰)۲/۷	(۰/۸)۳/۰	(۰/۷)۳/۶
۲۱	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰
(۱/۰)۲/۴	(۱/۰)۲/۵	(۱/۰)۲/۶	(۱/۰)۲/۷	(۱/۰)۲/۸	(۰/۸)۳/۰	(۰/۷)۳/۶
۲۲	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱
(۱/۰)۲/۸	(۱/۰)۲/۷	(۱/۰)۲/۶	(۱/۰)۲/۵	(۱/۰)۲/۴	(۰/۹)۲/۵	(۰/۷)۳/۴

بررسی کفایت شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس حمایت تحصیلی ۵۳

میانگین (انحراف معیار)	تعداد سوال	میانگین (انحراف معیار)	تعداد سوال	میانگین (انحراف معیار)	تعداد سوال	میانگین (انحراف معیار)	تعداد سوال
(۱/۰)۲/۶	۲۳	(۰/۹)۲/۹	۱۷	(۰/۹)۳/۱	۱۱	(۰/۷)۳/۷	۵
(۱/۱)۲/۶	۲۴	(۱/۰)۲/۵	۱۸	(۰/۸)۳/۴	۱۲	(۰/۶)۳/۶	۶

در اولین گام به منظور بررسی ساختار عاملی مقیاس حمایت تحصیلی، از روش تحلیل عاملی به شیوه‌ی مولفه‌های اصلی استفاده شد. هدف این تحلیل، اکتشاف سازه‌های موجود در این مقیاس بود. مقادیر مربوط به دو شاخص **KMO** و آزمون کرویت بارتلت، برای کفایت نمونه‌گیری محتوای پرسشنامه و کفایت ماتریس همبستگی برای تحلیل عاملی، حاکی از قابلیت داده‌های گردآوری شده برای اجرای تحلیل عاملی بود. مقدار **KMO** در این تحلیل برابر با ۰/۸۳ و مقدار آزمون کرویت بارتلت نیز برابر با ۲۴۸۴/۷۸ بود که در سطح ۰/۰۰۰۱ معنادار می‌باشد.

پس از اطمینان در مورد کفایت دو شاخص **KMO** و آزمون بارتلت، ماتریس ساختار عاملی مقیاس حمایت تحصیلی، مورد مطالعه قرار گرفت و بر اساس نمودار اسکری و درصد واریانس تبیین شده‌ی عوامل، به تعیین تعداد عوامل قابل استخراج اقدام شد. بر اساس این شاخص‌ها، چهار عامل از ماتریس اولیه‌ی ساختار عاملی سوال‌های مقیاس حمایت تحصیلی انتخاب و به روش ابلیمین، به منظور افزایش قابلیت تفسیر پذیری داده‌ها، مورد چرخش قرار گرفتند. لازم به توضیح است که واریانس تبیین شده به وسیله‌ی این چهار عامل به ترتیب برابر با ۲۶/۸، ۱۳/۷، ۹/۶ و ۷/۵ بود و ارزش ویژه‌ی این عوامل نیز به ترتیب برابر با ۶/۴۵، ۳/۳، ۲/۳ و ۱/۸ بود.

به دلیل همبستگی مشاهده شده در ماتریس همبستگی مولفه‌ها، تصمیم بر آن شد تا از چرخش ابلیمین جهت تعداد عوامل انتخاب شده، استفاده شود. پس از اجرای چرخش ابلیمین بر اساس ماتریس ساختار مولفه‌ها، زیر مجموعه‌ی هر یک از عوامل بر اساس ملاک بارعاملی بیش از ۰/۳۰ تنها در یک عامل استخراج گردید. این فرایند نشان داد که در هر عامل، شش سوال با بارعاملی بیش از ۰/۳۰ قرار می‌گیرد. جدول شماره ۲ نشانگر بارعاملی، ارزش ویژه و درصد واریانس مربوط به چهار عامل استخراج شده است. در مجموع عوامل استخراج شده از مقیاس، بیش از ۵۷ درصد از واریانس مقیاس حمایت

تحصیلی را ارزیابی می‌کردند.

به منظور بررسی همسانی درونی هر یک از عوامل استخراج شده از مقیاس حمایت تحصیلی، به محاسبه‌ی ضریب آلفا برای هر یک از عوامل استخراجی اقدام گردید. جدول شماره ۳ نشانگر ضریب آلفا برای هر یک از این عوامل است. علاوه بر این، به منظور بررسی پایایی عوامل موجود در مقیاس حمایت تحصیلی، از روش بازآزمایی با فاصله‌ی یک هفته استفاده شد ($N=30$) که جدول شماره ۳ نشانگر نتایج آن است.

جدول ۲: عوامل، بار عاملی، ارزش ویژه و درصد واریانس هر عامل

بار عاملی	متن سوال	سوال	عامل
۰/۶۶	مادرم به من کمک می‌کند که در مدرسه کارهایم را خوب انجام دهم.	۱۳	حمایت تحصیلی از سوی مادر
۰/۷۶	مادرم به من برای ماندن در مدرسه انگیزه می‌دهد.	۱۴	
۰/۶۷	مادرم در کمک کردن به من برای برنامه ریزی تحصیلی ام اهمیت می‌دهد.	۱۵	
۰/۶۷	مادرم مرا برای ادامه دادن تحصیلاتم، فراتر از دبیرستان، تشویق می‌کند.	۱۶	
۰/۵۶	مادرم به من درباره‌ی تحصیلاتم توصیه‌های خوبی می‌کند.	۱۷	
۰/۴۷	مادرم به تحصیلاتم اهمیت می‌دهد	۱۸	
۶/۵ (۲۶/۸)	ارزش ویژه (درصد واریانس)		
۰/۵۷	پدرم به من کمک می‌کند که در مدرسه کارهایم را خوب انجام دهم.	۷	حمایت تحصیلی از سوی پدر
۰/۸۳	پدرم به من برای ماندن در مدرسه انگیزه می‌دهد.	۸	
۰/۷۱	پدرم در کمک کردن به من برای برنامه ریزی تحصیلی ام اهمیت می‌دهد.	۹	
۰/۸۲	پدرم مرا برای ادامه دادن تحصیلاتم، فراتر از دبیرستان، تشویق می‌کند.	۱۰	
۰/۸۰	پدرم به من درباره تحصیلاتم توصیه‌های خوبی می‌کند.	۱۱	
۰/۷۳	پدرم به تحصیلاتم اهمیت می‌دهد.	۱۲	
۳/۳ (۱۳/۷)	ارزش ویژه (درصد واریانس)		

بررسی کفایت شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس حمایت تحصیلی ۵۵

۰/۷۷	۱۳. معلم به من کمک می‌کند که در مدرسه کارهایم را خوب انجام دهم.	۱۹	حمایت تحصیلی از سوی معلم
۰/۷۸	معلم به من برای ماندن در مدرسه انگیزه می‌دهد.	۲۰	
۰/۷۶	معلم در کمک کردن به من برای برنامه ریزی تحصیلی ام اهمیت دارد.	۲۱	
۰/۷۰	معلم مرا برای ادامه دادن تحصیلاتم فراتر از دبیرستان تشویق می‌کند.	۲۲	
۰/۷۳	معلم به من درباره تحصیلاتم توصیه‌های خوبی می‌دهد.	۲۳	
۰/۷۲	معلم به تحصیلاتم اهمیت می‌دهد.	۲۴	
ارزش ویژه (درصد واریانس)		(۹/۶)۲/۳	
۰/۶۹	دوستم به من کمک می‌کند که در مدرسه کارهایم را خوب انجام دهم.	۱	حمایت تحصیلی از سوی همسال
۰/۷۷	دوستم به من برای ماندن در مدرسه انگیزه می‌دهد.	۲	
۰/۷۱	دوستم در کمک کردن به من برای برنامه ریزی تحصیلی ام اهمیت می‌دهد.	۳	
۰/۷۶	دوستم مرا برای ادامه دادن تحصیلاتم، فراتر از دبیرستان، تشویق می‌کند.	۴	
۰/۷۵	دوستم به من درباره‌ی تحصیلاتم توصیه‌های خوبی می‌کند.	۵	
۰/۸۱	دوستم به تحصیلاتم اهمیت می‌دهد.	۶	
ارزش ویژه (درصد واریانس)		(۷/۵)۱/۸	

جدول ۳: ضریب آلفا و بازآزمایی برای عوامل مقیاس حمایت تحصیلی

حمایت تحصیلی از سوی				شاخص پایایی
همسالان	معلم	پدر	مادر	
۰/۷۶	۰/۸۵	۰/۸۵	۰/۸۶	ضریب آلفا
۰/۶۴	۰/۷۳	۰/۷۳	۰/۷۸	ضریب بازآزمایی

جدول شماره ۴، نشانگر ماتریس همبستگی عوامل استخراج شده از مقیاس حمایت تحصیلی با یکدیگر و با نمره‌ی کل مقیاس است. همان‌گونه که از نتایج این جدول پیداست، همبستگی عوامل با یکدیگر کمتر از همبستگی عوامل با نمره‌ی کل مقیاس

حمایت تحصیلی است

جدول ۴: ماتریس همبستگی عوامل با یکدیگر و با نمره‌ی کل مقیاس

همسال	معلم	پدر	مادر	حمایت تحصیلی از سوی
			-	مادر
		-	۰/۴۲	پدر
	-	۰/۲۵	۰/۲۷	معلم
-	۰/۳۵	۰/۱۹	۰/۲۳	همسال
۰/۷۰	۰/۷۳	۰/۶۷	۰/۶۴	کل

همان‌گونه که در قبل اشاره شد، برخی پژوهش‌ها به مبحث تفاوت جنسیتی در ادراک حمایت تحصیلی پرداختند. در همین راستا و برای تبیین روایی تفکیکی مقیاس حمایت تحصیلی، به مقایسه‌ی میانگین نمره‌ی خرده مقیاس‌های مقیاس حمایت تحصیلی بین دختران و پسران پرداخته شد. جدول شماره ۵، نشانگر نتایج آزمون تی مستقل برای مقایسه‌ی میزان حمایت تحصیلی منابع مختلف در گروه پسران و دختران است.

جدول ۵: مقایسه‌ی نمره‌ی حمایت تحصیلی در دختران و پسران

P<	t	انحراف معیار	میانگین	گروه	نمره
۰/۰۰۵	۲/۸	۳/۲	۲۰/۲۵	پسران	حمایت از سوی
		۲/۹	۱۹/۱	دختران	مادر
۰/۰۵	۲/۰	۴/۵	۱۸/۶	پسران	حمایت از سوی
		۴/۰	۱۷/۵	دختران	پدر
NS	۱/۵	۵/۱	۱۵/۹	پسران	حمایت از سوی
		۴/۰	۱۵/۱	دختران	معلم
NS	۰/۴۰	۵/۲	۱۶/۱	پسران	حمایت از سوی
		۴/۳	۱۵/۹	دختران	دوستان
۰/۰۰۴	۲/۹	۱۳/۰	۷۱/۴	پسران	نمره‌ی کل مقیاس
		۹/۳	۶۶/۹	دختران	حمایت

بررسی کفایت شاخص‌های روان‌سنجی مقیاس حمایت تحصیلی ۵۷

ضریب همبستگی عملکرد تحصیلی (معدل کل) با نمرات مربوط به حمایت تحصیلی از سوی مادر، پدر، معلم، همسالان و نمره‌ی کل به ترتیب برابر با ۰/۴۹، ۰/۴۴، ۰/۴۸، ۰/۲۳ و ۰/۴۹ بود که تمام ضرایب در سطح $P < ۰/۰۵$ معنادار بود. این اقدام به منظور بررسی روایی همگرایی مقیاس حمایت تحصیلی صورت گرفت.

۴. بحث و نتیجه گیری

همان‌طور که در قبل اشاره شد، مقیاس حمایت تحصیلی ساندرز و پلانکت (۲۰۰۵) در مقایسه با مقیاس‌های حمایت اجتماعی جون لی چن (۲۰۰۵)، برای استفاده‌های پژوهشی مناسب تر می‌باشد؛ چرا که از ویژگی‌های روان‌سنجی مناسب تری برخوردار است. در واقع مقیاس حمایت تحصیلی ساندرز و پلانکت (۲۰۰۵) در مقایسه با مقیاس جون لی چن (۲۰۰۵) کوتاه تر بوده و از سوی دیگر، ساندرز و پلانکت در این مقیاس نقش پدر و مادر را به تفکیک مورد ملاحظه قرار می‌دهند. به عبارت دیگر، مناسب بودن تعداد سوال‌های این مقیاس (۲۴ سوال) در مقایسه با مقیاس‌های جون لی چن (۲۰۰۵)، که دانش‌آموزان در آن ناچارند به ۹۳ سوال پاسخ دهند، و از سوی دیگر، تفکیک نقش پدر و مادر در مقیاس حمایت تحصیلی ساندرز و پلانکت (۲۰۰۵) در مقایسه با مقیاس‌های جون لی چن (۲۰۰۵)، قابلیت مقیاس ساندرز و پلانکت را آشکار می‌کند.

در خصوص ساختار عاملی مقیاس حمایت تحصیلی ساندرز و پلانکت (۲۰۰۵) نیز، نتایج تحلیل عامل به شیوه‌ی مولفه‌های اصلی، حاکی از روایی سازه‌ی این مقیاس بود. تبیین بیش از ۵۷ درصد از واریانس مقیاس به وسیله‌ی عوامل استخراج شده، قابلیت شاخص KMO و آزمون کرویت بارتلت و همچنین بارهای عامل بیش از ۰/۴۰ سوال‌ها در هر چهار عامل، کفایت روایی سازه برای مقیاس حمایت تحصیلی ساندرز و پلانکت را جهت استفاده در ایران تایید نمود.

مقادیر مربوط به ضریب آلفا برای همسانی درونی عوامل مقیاس حمایت تحصیلی و همچنین مقادیر ضریب پایایی به شیوه‌ی بازآزمایی، از پایایی مناسب مقیاس حمایت تحصیلی ساندرز و پلانکت (۲۰۰۵) حکایت دارد.

در خصوص همبستگی نمره‌ی عوامل و نمره‌ی کل مقیاس حمایت تحصیلی ساندرز و پلانکت (۲۰۰۵) نیز همان‌طور که از جدول شماره ۴ پیداست، همبستگی نمره‌ی عوامل با یکدیگر کوچک تر از ضرایب همبستگی عوامل با نمره‌ی کل مقیاس است. به اعتقاد

براهنی (۱۳۸۷)، ضریب همبستگی ضعیف عوامل با یکدیگر نشانه‌ی روایی واگرا و ضریب همبستگی قوی تر نمره‌ی عوامل با نمره‌ی کل آزمون، حاکی از روایی همگرا است. لازم به ذکر است که میانگین ضریب همبستگی عوامل با هم برابر با ۰/۲۸ و میانگین ضرایب همبستگی نمره‌ی عوامل با نمره‌ی کل برابر با ۰/۶۸ بود. در همین راستا، ضریب همبستگی متوسط و مثبت عوامل موجود در مقیاس حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت (۲۰۰۵) با عملکرد تحصیلی (معدل تحصیلی)، از روایی همگرای این مقیاس حکایت دارد.

در مجموع نتایج این مطالعه نشان داد که مقیاس حمایت تحصیلی ساندز و پلانکت (۲۰۰۵) از روایی و پایایی مناسبی جهت استفاده در ایران برخوردار است. در خصوص تحقیقات آتی نیز توصیه می‌گردد، محققان علاوه بر بررسی مجدد شاخص‌های روان‌سنجی این مقیاس در گروه‌های دیگر، به بررسی نقش‌های مختلف حمایت تحصیلی در قالب مدل‌های علی بپردازند. به طور مشخص به محققان توصیه می‌گردد، نقش واسطه‌گری و یا تعدیل‌گری متغیر "حمایت تحصیلی" برای "سبک‌های والدگری" یا "سبک‌های فرزند پروری" و "عملکردهای مختلف روان‌شناختی" را بررسی نمایند.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش، عدم وجود یک مقیاس حمایت تحصیلی دیگر که پیش از این پایایی و روایی آن برای استفاده در ایران احراز شده باشد، بود. این محدودیت باعث شد تا محققان برای بررسی روایی همگرای مقیاس حمایت تحصیلی تنها به شاخص همبستگی نمره‌ی عوامل با نمره‌ی کل مقیاس و همبستگی نمره‌ی عوامل با معدل تحصیلی اکتفا نمایند.

یادداشت‌ها

1. Wentzel, Battle, Shannon, Russell, & Looney
2. Academic support
3. Ryan, & Deci
4. Self-determination
5. Social cognition
6. Ford
7. Emotional support
8. Instrumental support
9. Cognitive support
10. Wentzel, & Asher
11. Newman
12. Goodnow
13. Wentzel, Barry, & Caldwell
14. Sands, & Plunkett
15. Logan & Johnston
16. Chaturvedi
17. Jun-Li Chen
18. Malecki, Demaray, & Elliott

منابع

الف. فارسی

- سامانی، سیامک و صادق زاده، مرضیه (۱۳۸۸). تهیه و ساخت مقیاس مشارکت خانواده برای کودکان پیش دبستانی. *مجله یادگیری و آموزش*. شماره ۲.
- براهنی، محمد تقی (۱۳۸۷). *روان آزمایی*. (ترجمه) نویسنده آناستازی، ۱۹۷۴. موسسه انتشارات و چاپ دانشگاه تهران.

ب. انگلیسی

- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Chaturvedi, M. (2009). School environment, achievement motivation and academic achievement. *Indian Journal of Social Science Researches*, 6: 29-37.
- Ford, M. E. (1992). *Motivating humans: Goals, emotions, and personal agency beliefs*. Newbury Park, CA: Sage.
- Goodenow, C. (1993). Classroom belonging among early adolescent students: Relationships to motivation and achievement. *Journal of Early Adolescence*, 13: 21-43.
- Jun-Li Chen, J. (2005). Relation of Academic Support from Parents, Teachers, and Peers to Hong Kong Adolescents' Academic Achievement: The Mediating Role of Academic Engagement. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 131(2): 77–127.
- Logan, S., & Johnston, R. (2009) Gender differences in reading ability and attitudes. *Journal of Research in Reading*, 32: 199-214.
- Malecki, C. K., Demaray, M. K. & Elliott, S. E. (2000). *The Child and Adolescent Social support Scale*. DeKaub: Northern Illinois University.
- Newman, R. S. (2000). Social influences on the development of children's adaptive help seeking: The role of parents, teachers, and peers. *Developmental Review*, 20: 350–404.
- Ryan, R. & Deci, E. (2009). Promoting self-determined school engagement: Motivation, learning, and well-being. In K. Wentzel & A. Wigfield (Eds.), *Handbook of motivation at school* (pp. 171–195). New York, NY: Taylor Francis.
- Sands, T. & Plunkett, S. W. (2005). A New Scale to Measure Adolescent Reports of Academic Support by Mothers, Fathers, Teachers, and Friends in Latino Immigrant Families. *Hispanic Journal of*

- Behavioral Sciences*, 27: 244-253.
- Wentzel, K. R. (1998). Social support and adjustment in middle school: The role of parents, teachers, and peers. *Journal of Educational Psychology*, 90: 202-209.
- Wentzel, K. R. (2004). Understanding classroom competence: The role of socialmotivational and self-processes. In R. Kail (Ed.). *Advances in child development and behavior* (32: 213–241). New York, NY: Elsevier.
- Wentzel, K. R. (2005). Peer relationships, motivation, and academic performance at school. In A. Elliot & C. Dweck (Eds.), *Handbook of competence and motivation* (279-296). New York, NY: Guilford.
- Wentzel, K. R. & Asher, S. R. (1995). Academic lives of neglected, rejected, popular, and controversial children. *Child Development*, 66: 754-763.
- Wentzel, K. R., Barry, C. & Caldwell, K. (2004). Friendships in middle school: Influences on motivation and school adjustment. *Journal of Educational Psychology*, 96: 195–203.
- Wentzel, K. R., Battle, A., Shannon L. Russell, S. L., Looney, L. B. (2010). Social supports from teachers and peers as predictors of academic and social motivation. *Contemporary Educational Psychology*, 35: 193–202.